

Блощинський А.А.
студент 8 групи, 5 курсу
Інституту прокуратури та
кримінальної юстиції

КОРУПЦІЯ В ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ЯК ОБ'ЄКТ КРИМІНОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Ключові слова: корупція, освіта, неправомірна вигода.

Keywords: corruption, education, improper benefit.

Анотація: В доповіді розглядається проблема корумпованості навчального процесу в Україні.

Abstract: The report addresses the problem of corruption in the educational process in Ukraine.

Зараз в Україні здійснюється освітня реформа, разом з тим існує широкий спектр органів, уповноважених на боротьбу з корупцією, але, тим не менш, часом деякі викладачі готові “прийти на допомогу” та за певну винагороду пропонують своїм студентам підвищити оцінки (а часом отримати хоча б якісь аби здати), “вирішити” інші питання пов’язані з навчальним процесом, а іноді навіть проблеми соціально-побутового характеру (наприклад пов’язані з проживанням в гуртожитку).

Змінюються часи, змінюється і система освіти в нашій країні, але проблема хабарництва в даній сфері життєдіяльності суспільства, як і раніше вкрай актуальна.

Корупція - використання особою наданих їй службових повноважень чи пов’язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб [1].

В найвужчому сенсі явище корупції досліджується у кримінології – за суспільно-соціальними і політекономічними критеріями, які відображають його асоціальну, суспільно небезпечну і кримінально-протиправну сутність. Таким чином, поняття корупції, з позиції кримінології, отождоюється з корупційною злочинністю [2, ст.55].

Корупція сьогодні залишається об’єктом пильної уваги з боку громадськості та держави, оскільки масштаби цього явища ставлять його в один ряд з загрозами національній безпеці. Дані кримінальної статистики свідчать про стабільність показників питомої ваги корупції в сфері вищої освіти в загальній масі корупційних злочинів. Для якісної протидії цьому соціальному явищу необхідно об’ємне уявлення про особу злочинця (правопорушника).

Важливо зазначити, що даний вид корупційної злочинності характеризується високим рівнем латентності. За оцінками різних фахівців цей рівень коливається у межах 90–99%. Основною причиною латентності корупційних злочинів є незацікавленість учасників корупційних відносин у розголошенні фактів їх вчинення, внаслідок чого повідомлення про них не надходять до правоохоронців [3].

Структура особистості корупційного злочинця в сфері вищої освіти включає в себе ряд ознак: біологічні (фізіологічні), соціально-демографічні, морально-психологічні та кримінологічні. Біологічні (фізіологічні) ознаки особистості корупційного злочинця в сфері вищої освіти характеризуються нормальним станом здоров’я, природним станом нервової системи, тому будьяких особливостей відносно інших суб’єктів злочинів немає. Основні причини скоєння злочину криються в інших елементах особистості злочинця, а психологічно обумовлені властивості є приватними умовами в рамках механізму злочинної поведінки.

Окремо необхідно зупинитися на таких ознаках соціально-демографічної структури особистості, як рівень освіти, інтелекту, рід занять, матеріальне становище. Це особливо відрізняє досліджувану групу населення. З боку суб’єктів з одержанням хабаря всі мають вищу освіту, а іноді додатково фундаментальну наукову освіту, вчений ступінь і вчене звання. Але і тут існує градація: найбільше схильні до корупційних проявів «рядові» викладачі – старші викладачі і кандидати наук. Це люди з високим рівнем інтелекту, професіонали в своїй сфері знань. Відносно ж докторів наук і професорів – судових актів на предмет корупційних проявів у сфері вищої освіти не виснослось.

Велике значення у формуванні особистості конкретного правопорушника мають соціальне оточення, робочий колектив, неформальні об’єднання і сім’я. Відносно аналізованих суб’єктів як пасивного, так і активного підкупу можна зробити висновок щодо їх формальної організованості в малі колективи. У суб’єктів одержання неправомірної вигоди це кафедра, методичний відділ, активного підкупу – навчальна група. Характеризуючи сімейний стан щодо суб’єктів з одержання хабаря, можна відзначити, що в семи випадках з десяти суб’єкти перебували в шлюбі, причому у

трьох суб'єктів були неповнолітні діти. У суб'єктів активного підкупу в двох випадках з десяти особи перебували в шлюбі, а також мали неповнолітніх дітей в шлюбі. Крім викладених обставин на людину значно впливає і суспільне середовище. Це вплив виявляється через безліч каналів, серед яких значну роль відіграють засоби масової інформації.

Спираючись на наведене вище розуміння особистості злочинця, а також викладені соціально-демографічні характеристики суб'єкта корупції в сфері вищої освіти, можна стверджувати, що під особистістю суб'єкта корупції в сфері вищої освіти розуміється сукупність значущих якостей особистості, що проявилися в процесі реалізації освітніх відносин у сфері вищої освіти і що обумовлюють використання публічного статусу, а також статусу учасника освітніх відносин всупереч цілям освітнього процесу для отримання вигоди майнового або немайнового характеру для себе або третіх осіб, а також надання таких вигод.

Гріньова І. М. наводить такі причини виникнення корупційних процесів у вищих навчальних закладах [4] :

- низький рівень оплати праці при одночасному великому обсязі навантаження, недостатні можливості для самореалізації високоосвічених людей призводять до спокуси поповнити свій бюджет шляхом академічної корупції;

- певна частина студентів не хоче докладати зусиль для набуття знань і шукає шляхи незаконного отримання позитивної оцінки за екзамен, курсову роботу, диплом тощо, провокуючи своїми діями викладачів. Є потреба в отриманні такої послуги, отже й виникає цей ринок послуг: виготовлення курсових, дипломних, контрольних робіт, репетиторство (як приховане хабарництво), коли викладач надає додаткові платні консультації своїм студентам, і відкрите хабарництво, коли залік чи іспит мають свою вартість;

- більшість студентів потраує такої ситуації.

Спроби отримати інформацію через телефони довіри, скриньки, уведення представників студентів до складу вчених рад, приймальних комісій – не дають результатів, оскільки після запровадження даних заходів, рівень корупції у сфері вищої освіти не знизився.

З викладеного вище можна зробити невтішні висновки – корупція сфери вищої освіти в нашій країні стала загальновідомою нормою, вона міцно закріпилася в цій сфері життя суспільства, ускладнюючи цим життя і надаючи величезний і вкрай негативний вплив на рівень вищої освіти в Україні. Корупціонери вже не бояться ні громадського осуду на свою адресу, ні втрати власної репутації, ні державних санкцій передбачених за їх злочинні дії.

З корупцією можна і потрібно боротися, основна складність полягає в тому, що на даний момент вона вкрай міцно закріпилася в освітній сфері, переважна більшість людей вважає, що без грошових винагород, подарунків і послуг зараз практично неможливо нормально працювати і вчитися.

Список використаних джерел:

1. Про запобігання корупції: Закон України: від 14.10.2014 р. № 1700-VII [Електронний ресурс]–Режим доступу: zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1700-18
2. Корупція: теоретико-методологічні засади дослідження / керівник авт. кол. доц. І.О. Ревак. – Львів: ЛьвДУВС, 2011. – с. 220.
3. Вісник Львівського університету. Серія юридична. 2016. Випуск 62. С. 177–183/ Н. Федик/ Окремі методи виявлення латентної корупційної злочинності.
4. Гріньова Ірина. Дослідження корупційних процесів у вищих навчальних закладах України / Ірина Гріньова // Вісник Книжкової палати. - 2011. - № 11. - С. 47-49. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2011_11_17
5. Корупція в Україні – не політика. Монографія / Журавський В.С., Михальченко М.І., Михальченко О.М. – К.: Фенікс, 2007 – с. 51-55 Режим доступу: http://www.ipiend.gov.ua/?mid=130#Розділ_3
6. Головкін Б. М. Поняття, предмет, система кримінології та її завдання на сучасному етапі розвитку/ Б. М. Головкін // Питання боротьби зі злочинністю: зб. наук. пр. / редкол.: В. І. Борисов та ін. – Х.: Право, 2014 – Вип. 28 – С.80-92.
7. Головкін Б. М. Віктимізація населення від злочинності: досвід України // Сучасна кримінологія: досягнення, проблеми, перспективи: матеріали Міжнар. наук. конф., присвяч. 50-річчю каф. кримінології та кримінально-виконавчого права, Харків, 9 груд.2016 р. / за ред. В.Я. Тація, Б.М. Головкіна. – Харків: Право, 2016. – 236 с. - С. 67-71 (0,25 д.а.).

Міністерство освіти і науки України
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ЗЛОЧИННІСТЬ

У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Матеріали XVI Всеукраїнської кримінологічної
конференції для студентів, аспірантів та молодих вчених

(м. Харків, 12 грудня 2017 р.)

За загальною редакцією
професора *А. П. Гетьмана* і професора *Б. М. Головкина*

Харків
«Право»
2017

УДК 343.9.01:005.44
ББК 67.61я431
3-68

Редакційна колегія:
проф. А. П. Гетьман;
проф. Б. М. Головкін;
канд. юрид. наук, доц. О. В. Ткачова,
канд. юрид. наук, ас. О. В. Таволжанський,
канд. юрид. наук, ас. Н. В. Сметаніна,
канд. юрид. наук, ас. К. Д. Кулик,
канд. юрид. наук, ас. О. О. Шуміло,
ст. лаб. К. С. Остапко

3-68 **Злочинність** у глобалізованому світі : матеріали XVI Всеукр.
кримінол. конф. для студентів, аспірантів та молодих вчених (м. Хар-
ків, 12 груд. 2017 р.) / за заг. ред. А. П. Гетьмана і Б. М. Головкіна. –
Харків : Право, 2017. – 420 с.

ISBN 978-966-937-307-6

ISBN 978-966-937-307-6

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2017
© Оформлення. Видавництво «Право», 2017